

Risico-inschatting en vroegsignalering

*Ondersteunende informatie
verpleegkundig proces*

HBO-V Flex NHL Hogeschool.

Klinisch redeneren

‘Klinisch redeneren is het continue proces van gegevensverzameling en analyse gericht op de vragen en problemen van een individu en diens naasten, in relatie tot ziekte en gezondheid’

(Schuurmans M., Lambregts J., Grotendorst A. Merwijk van C.,2012)

Klinisch redeneren en preventie

Klinisch redeneren als continu cyclisch proces door:

(Schuurmans M., Lambregts J., Grotendorst A., Merwijk van C., 2012)

1. Risico-inschatting/ risicosignalering

→ op basis van diepgaande kennis weten welke mensen een verhoogd risico hebben op het ontstaan van bepaalde problemen

2. Vroegsignalering

→ herkennen van vroege symptomen/ voortekenen van problemen

3. Probleemherkenning

→ kennis van uitingsvormen en objectiveren van problemen (lichamelijk, psychisch, functioneel en sociaal) die zich bij verschillende mensen kunnen voordoen in verschillende situaties

4. Interventie

→ toepassen interventies: Verpleegkundig en of multidisciplinair

5. Monitoring

→ bewaken van werkzaamheid interventies en volgen van beloop ziekte/ aandoening of behandeling

Verschil risicosignalering en vroegsignalering

Risicosignalering vindt plaats bij mensen die in zorg zijn. Dit in tegenstelling tot vroegsignalering of vroegopsporing, al of niet in signaleringshuisbezoeken (*beteroud.nl*).

Betreft veelal chronisch zieken en kwetsbare ouderen en omvat lichamelijke risico's zoals vallen, ondervoeding en decubitus, maar ook psychische zoals depressie en eenzaamheid
(Haaren E., Halem N. en Groot S., 2016) .

Vroegsignalering richt zich op het opsporen van bijv. kwetsbare ouderen met complexe problematiek die (nog) niet goed in beeld zijn bij de huisartsenpraktijk of andere zorginstantie (*beteroud.nl*)

Belang van tijdig risicosignaleren

(voorbeeld valrisico)

‘Een heupfractuur bij mensen boven de 65 jaar leidt tot in 25% van de die gevallen tot overlijden en nog eens 25% van die gevallen tot blijvende invaliditeit’.

(Bron: tijdschrift voor ouderengeneeskunde 06/2013).

Voorbeeld valpreventie

(zorgvoorbeter.nl)

‘Hoe kun je vallen bij ouderen voorkomen’..?

→ klik op de afbeelding om de video te starten..

Door wie..?

Om risico's te kunnen signaleren moet je weten waar je op moet letten. Dit vergt kennis van het menselijk lichaam, ziektebeelden en potentiële problemen en risico's.

- ▶ Risico-inschatting/ risicosignalering door:
 - verpleegkundigen en verzorgenden
 - helpenden
 - mantelzorgers

- ▶ **Niet-pluis gevoel:** eerste stap om verder te gaan onderzoeken. Aarzel niet om dit gevoel te bespreken met collega's, EVV'er, zorgcoördinator en of arts van de patiënt. Inzet van acties (opvolging) vergt verpleegkundige en vaak ook medische deskundigheid.

Preventie en risicosignalering

- ▶ **Primaire preventie**
maatregelen om ziekte te voorkomen. Voorbeeld valpreventie
- ▶ **Secundaire preventie**
vroegtijdige opsporing van ziekte zodat deze behandeld kan worden en de kans op herstel zonder blijvende schade verkleind kan worden. Voorbeeld: voorkomen van decubitus
- ▶ **Tertiaire preventie**
verergering van ziekte voorkomen en nadelige gevolgen compenseren. Voorbeeld voetverzorging bij mensen bij diabetes.

Risicosignalering/ risico-inschatting

Verplichte onderwerpen

Voor een aantal zorgproblemen zijn organisaties - vanuit de professionele standaard - verplicht een risicosignalering uit te voeren, namelijk:

- *huidletsel*
- *ondervoeding/overgewicht*
- *mondzorg*
- *vallen*
- *problemen medicatiegebruik*
- *depressie*
- *incontinentie.*

De Inspectie voor de Gezondheidszorg (IGZ) inspecteert op deze zeven thema's. Er zijn daarnaast nog veel meer thema's die gezondheidsrisico's opleveren en die je als professionals moet monitoren ([zorgvoorbeter.nl](https://www.zorgvoorbeter.nl))

HOE KUN JIJ GEZONDHEIDSRISICO'S BEPERKEN?

ONDERVOEDING EN OVERGEWICHT

- Eet je cliënt minder of niet?
- Is je cliënt lusteloos?
- Heeft je cliënt het voortdurend koud?
- Heeft je cliënt een veranderde stoelgang?
- Heeft je cliënt onbedoeld gewichtsverlies/-toename?

DEPRESSIE

- Is je cliënt aanhoudend somber, lusteloos en prikkelbaar?
- Heeft je cliënt geen eetlust?
- Heeft je cliënt grote eetlust?
- Heeft je cliënt geen energie om iets te doen?
- Praat je cliënt over verlangen naar de dood?

MEDICIJNGEBRUIK

- Heeft je cliënt last van onverklaarbare misselijkheid, braken of diarree?
- Heeft je cliënt huiduitslag?
- Is je cliënt ineens minder mobiel?
- Is je cliënt in korte tijd afgevallen of aangekomen?
- Overziet je cliënt zijn/haar medicijngebruik niet meer?

HUIDLEZSEL

- Is je cliënt de laatste tijd gebonden aan bed of rolstoel?
- Kan je cliënt zelf niet van houding veranderen?
- Heeft je cliënt veel huidplooien?
- Eet je cliënt minder goed?
- Is je cliënt incontinent?

INCONTINENTIE

- Durft je cliënt de deur niet meer uit?
- Bereikt je cliënt de wc niet meer op tijd?
- Ruikt het naar urine of ontlasting?
- Heeft de cliënt last van zijn/haar urinewegen?
- Is het bed of kleding van je cliënt regelmatig nat?

VALLLEN

- Is je cliënt bang om te vallen?
- Loopt je cliënt slechter dan anders?
- Liggen er in de woonruimte van je cliënt losse snoeren of kledjes?
- Zijn er in de woonruimte wankel meubels of slechte verlichting?
- Draagt je cliënt slecht zittende schoenen?

Lees verder op www.actiz.nl en www.zorgleefplanwijzer.nl

Kennis en vaardigheden risico-inschatting/ risicosignalering

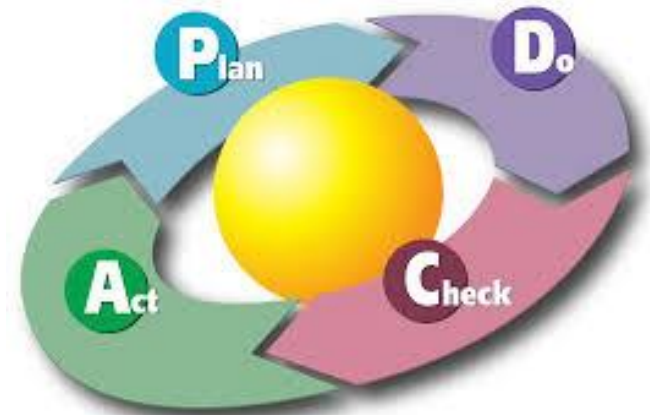
- ▶ Kennis van ziektebeelden, symptomen, gevolgen van aandoeningen, medicatie, risico's
 - ▶ Communicatieve vaardigheden
 - ▶ Observatievaardigheden (*zien, horen, ruiken, voelen*)
 - ▶ Gestructureerd werken (*methodisch, planmatig*)
 - ▶ Kennis van up to date interventies
- Planmatig risicosignaleren: eisen overheid en zorgproces!

Vroegtijdig herkennen van signalen

- ▶ Hoe eerder je signalen herkent, hoe beter.
- ▶ Client voortdurend observeren en vanuit je vakkennis cliënt in zijn situatie bekijken en juiste vragen stellen.
- ▶ Client en mantelzorgers betrekken bij je observaties en checken of het klopt wat je ziet.
- ▶ Bij signaleren risico's actie ondernemen: dit heet opvolging → plannen en doen.

Aanpak risicosignalering in drie stappen

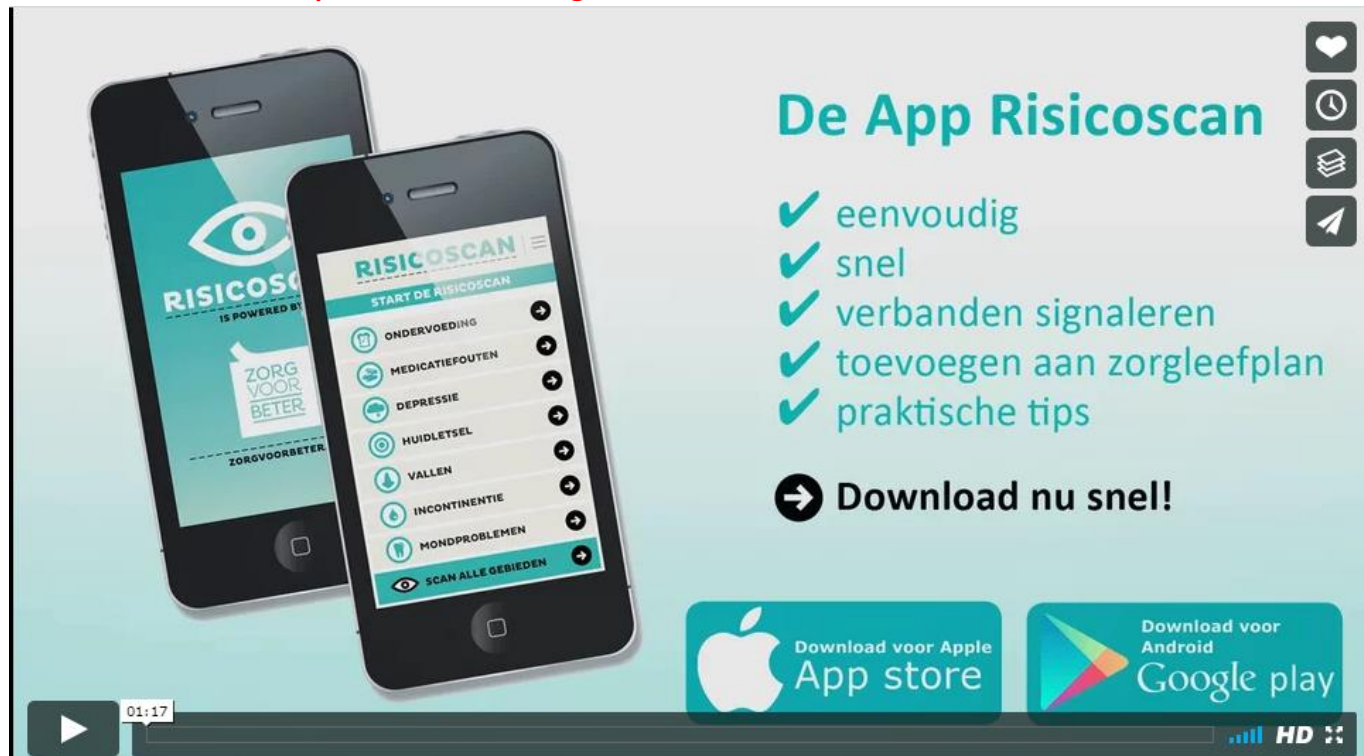
1. Verkennen en vaststellen → observeren, verbanden leggen en interpreteren → diagnose
(Probleem/ Oorzaak/ Verschijnselen: PES)
2. Plannen en doen → doelen, acties/ interventies, adviezen en voorlichting geven, stimuleren zelfredzaamheid
3. Evalueren en bijstellen → effect acties, situatie cliënt zorg bijstellen

Hulpmiddel: App risicoscan

Met deze app kun je de volgende gezondheidsrisico's bij ouderen signaleren: ondervoeding, medicatiefouten, depressie, huidletsel, vallen en mondproblemen.

→ klik op de afbeelding hieronder om de video te starten

Dit filmpje (1 min.) laat zien hoe de App Risicoscan werkt.
Download de app, zowel voor Android als Apple, via zorgvoorbeter.nl/risicoscan

Belangrijkste risico's en instrumenten in ouderenzorg (1)

Risico	Alert zijn op	Instrumenten
CVA	Lichamelijke problemen Cognitieve problemen Psychische problemen <i>Plannen en uitvoeren complexe taken</i> <i>Sociaal isolement</i>	• Barthel index • Zelfredzaamheidsrader • Geriatric depression Scale • SNAQ
Delier	Lichamelijke problemen Cognitieve problemen Psychische problemen <i>Urinaryweginfecties</i> <i>dementie</i>	• Delirium Observatie Screening (DOS-Schaal) • Confusion Assessment Method (CAM-ICU)
Dementie	Lichamelijke problemen Cognitieve problemen Psychische problemen <i>Pijn</i> <i>Ontspoorde zorg</i> <i>delier</i>	• Signaallijst dementie zorg voor veilig • Observatielijst voor vroege symptomen van dementie (OLD) • NPI-Q vragenlijst • Pijn observatielijsten, bijv. PACSLAC-D, PAINAID of REPOS

Belangrijkste risico's en instrumenten in ouderenzorg (2)

Risico	Alert zijn op	Instrumenten
Depressie	Lichamelijke problemen Cognitieve problemen Psychische problemen <i>Geheugenproblemen comorbiditeit</i>	• Geriatric Depression Scale (GDS)
Diabetes Mellitus	Lichamelijke problemen Cognitieve problemen Psychische problemen <i>Hypo- hyperglycemie</i>	• Bloedglucose waardenmeter • Vragenlijst voor depressie
Eenzaamheid	Lichamelijke problemen Cognitieve problemen Psychische problemen <i>Rouw Homoseksuele ouderen</i>	• Eenzaamheidsschaal de Jong-Gierveld en van Tilburg • Rijks Diagnostische Eenzaamheidsvragenlijst • Signaleringskaart via Coalitie Erbij

Belangrijkste risico's en instrumenten in ouderenzorg (3)

Thema	Alert zijn op	Instrumenten
Hartfalen	Lichamelijke problemen Cognitieve problemen Psychische problemen <i>Acuut hartfalen</i>	• Geen instrumenten wel risicofactoren als roken, te veel alcohol, overgewicht, te weinig bewegen, hoge bloeddruk en stress • Zorgstandaard Cardiovasculair Risicomanagement
Huidletsel: decubitus	Lichamelijke problemen Cognitieve problemen Psychische problemen <i>pijn</i>	• Bradenschaal • Decubitus Wond Score (WCS)
Huidletsel: smetten en skin tears	Lichamelijke problemen Cognitieve problemen Psychische problemen <i>Overgewicht</i> <i>Dunne huid</i>	• geen

Belangrijkste risico's en instrumenten in ouderenzorg (4)

Risico	Alert zijn op	Instrumenten
Incontinentie	Lichamelijke problemen Cognitieve problemen Psychische problemen <i>Comorbiditeit</i> <i>blaasontsteking</i>	• Incontinence Questionnaire (3 IQ-test) • Mictiedagboek • Praktijkaart urine-incontinentie bij kwetsbare ouderen • Pad- of verbandtest • Urinetesten: strips of sticks
Medicatie-fouten	Lichamelijke problemen Cognitieve problemen Psychische problemen <i>Risicovolle medicatie</i>	• Beheer eigen medicatie (BEM) • Rode vlaggenlijst medicatie in de thuiszorg
Mondzorg	Lichamelijke problemen Cognitieve problemen Psychische problemen <i>Cliënten met dementie</i>	• Mondstatus scorelijst • Observatiefomulier verzorgende voor inventarisatie zelfzorg en mondzorg

Belangrijkste risico's en instrumenten in ouderenzorg (5)

Risico	Alert zijn op	Instrumenten
Onbegrepen gedrag	Lichamelijke problemen Cognitieve problemen Psychische problemen <i>Dementie, CVA, Delier</i>	• Signaleringslijst probleemgedrag via zorgvoorbeter.nl • NPI-Q → vragenlijst voor signaleren bij dementie bevat ook vragen over onbegrepen gedrag • Checklist probleemgedrag
Ondervoeding en overgewicht	Lichamelijke problemen Cognitieve problemen Psychische problemen <i>Te zwaar en toch ondervoed</i>	• Short Nutritional Assessment Questionnaire (SNAQRC en SNAQ65+) • Stappenplan ondervoeding • BMI berekenen • Wegen en weegbeleid
Vallen	Lichamelijke problemen Cognitieve problemen Psychische problemen <i>Angst</i>	• Risico kaart veilige zorg • Valanamnese Vilans • Valanamnese en scoreformulier via veiligheid.nl
Visusstoornissen	Lichamelijke problemen Cognitieve problemen Psychische problemen <i>Valgevaar</i>	• Signaleringslijst ogen (via hetpon.nl)

Video's

Vijf korte video's (2 min.) van de MeanderGroep over het herkennen en voorkomen van gezondheidsrisico's

- ▶ [Incontinentie](#)
- ▶ [Depressie](#)
- ▶ [Vallen](#)
- ▶ [Medicatie](#)
- ▶ [Huidletsel](#)

Bronnen

Literatuur

- ▶ Haaren E., Halem N., Groot S. (2016). *Risicosignalering in de zorg*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum
- ▶ Lambregts J., Grotendorst A., Merwijk C. van, (2016). *Bachelor of Nursing 2020*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum verkregen van <https://www.actiz.nl/stream/bachelor-nursing-2020-4-0.pdf>
- ▶ Schuurmans M., Lambregts J., Grotendorst A., Merwijk van C. (2012). *Beroepsprofiel verpleegkundige 2020 deel 3*. Verkregen van https://www.venvn.nl/Portals/1/Nieuws/Ouder%20dan%202010/3_profiel%20verpleegkundige_def.pdf
- ▶ Straalen L., Schuurmans M. (2016). *Klinisch redeneren voor verpleegkundigen*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum

Websites:

- ▶ <http://www.beteroud.nl/ouderen/vroegsignalering-ouderenzorg.html>
- ▶ <http://www.zorgvoorbeter.nl/ouderenzorg/Risicosignalering-aanpak.html>
- ▶ <https://www.zorgleefplanwijzer.nl/>